

Compilation of the Model and Strategies for the Development of Social Capital of the Imam Khomeini Relief Foundation of Qazvin Province with an Emphasis on Social Responsibility

Reza Farokhshahinia

Assistant Professor; Strategic Management; Payame Noor University; Tehran, Iran Email: rfarokhshahi@pnu.ac.ir

Received: 03, Jul. 2023

Accepted: 27, Aug. 2023

Abstract

Introduction: Social capital is a means to create a strong bond with the society and its favorable construction, and social service organizations such as the Imam Khomeini Relief Foundation seek to attract people's support to increase foreign social capital and meet the needs of their clients so that they can be faster, more accurate and more complete. achieve their missions and goals. This research seeks to examine the strategies for the development of external social capital of the General Administration of Qazvin Relief Foundation by using the social responsibility of governmental and non-governmental organizations and institutions, businesses, companies, factories and charitable institutions in order to increase trust, publish norms and create The network provides the basis for organizational excellence.

Methodology: The current research was applied in terms of purpose, and qualitative in terms of searching and collecting data, and in terms of research strategy, the foundational data theory with the systematic approach of Strauss and Corbin. The statistical sample of the research included a group of internal managers and employees of the Imam Khomeini Relief Foundation organization, university professors and researchers, as well as managers and employees of companies, businesses and factories in Qazvin province, who were selected as a purposive/judgmental sampling.

Findings: The results of interviews with research experts showed that eight categories of structural and programmatic transformation in public relations, institutionalization of thinking and strategic planning, change in governance policies, promotion and development of foresight literature, attention to networking and communication, and information system

Imam Khomeini Relief Foundation
**Empowerment and
Deprivation-elimination Journal**

<https://pajooresh.emdad.ir>

Vol. 1 | No. 1 | pp. 135-166

Summer 2023

development Managers and attention to new emerging models of financing can be used as social capital development strategies of the General Administration of the Imam Khomeini Relief Foundation of Qazvin province.

Conclusion: The research results are consistent with Bourdieu's opinions. According to him, the social capital of communication and participation of the members of an organization goes beyond their duties in achieving missions. Also, the research results are aligned with Habermas' theory of participation. Because, Habermas calls the space in which the communication action takes place the public sphere and argues that the public sphere is basically a network of communication. For this reason, the strong and effective organizational communication of the relief foundation in the society is considered as an indicator of the social capital of this organization.

Keywords: Social Sapital, Qazvin Province, Relief Foundation, Social Responsibility, Foundation Data Theory

تدوین مدل و راهکارهای توسعه سرمایه اجتماعی کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین با تأکید بر مسئولیت اجتماعی

رضا فرخ‌شاهی نیا

استادیار مدیریت راهبردی؛ دانشگاه پیام نور؛
تهران، ایران | farokhshahi@pnu.ac.ir

دریافت: ۱۴۰۲/۰۴/۱۲ | پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۰۵

نشریه علمی توانمندسازی و محرومیت‌زدایی
کمیته امداد امام خمینی (ره)
<https://pajooresh.emdad.ir>
دوره ۱ | شماره ۱ | صص ۱۳۵-۱۶۶
تابستان ۱۴۰۲

چکیده

مقدمه: سرمایه اجتماعی وسیله‌ای برای ایجاد پیوند قوی با جامعه و ساخت مطلوب آن است و سازمان‌های خدمات اجتماعی نظیر کمیته امداد امام خمینی (ره) به دنبال جذب حمایت‌های مردمی برای افزایش سرمایه‌های اجتماعی خارجی و تأمین نیازهای مددجویان خود هستند تا بتوانند سریع‌تر، دقیق‌تر و کامل‌تر به مأموریت‌ها و اهداف خود دست پیدا کنند. این تحقیق به دنبال بررسی راهکارهای توسعه سرمایه اجتماعی خارجی اداره کل کمیته امداد استان قزوین با استفاده از انجام مسئولیت اجتماعی سازمان‌ها و نهادهای دولتی و غیردولتی، کسب و کارها، شرکت‌ها، کارخانه‌ها و مؤسسات خیریه است تا بتواند با افزایش اعتماد، نشر هنجارها و ایجاد شبکه زمینه‌تعالی سازمانی را فراهم کند.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر جستجو و جمع‌آوری داده‌ها کیفی و از نظر راهبرد پژوهش نظریه داده‌بنیاد با رویکرد نظام‌مند استراوس و کوربین بود. نمونه آماری تحقیق شامل جمعی از مدیران و کارکنان درون‌سازمانی سازمان کمیته امداد امام خمینی (ره)، اساتید و پژوهشگران دانشگاهی و همچنین مدیران و کارکنان شرکت‌ها، کسب و کارها و کارخانه‌های استان قزوین بود که به صورت نمونه‌گیری هدفمند/قضاوتی انتخاب شدند.

یافته‌ها: نتایج مصاحبه از خبرگان تحقیق نشان داد که هشت مقوله تحول ساختاری و برنامه‌ای در روابط عمومی، نهادینه‌شدن تفکر و برنامه‌ریزی راهبردی، تغییر در سیاست‌های حاکمیتی، ترویج و پیشرفت ادبیات آینده‌نگاری، توجه به شبکه‌سازی و ارتباطات، پیشرفت سیستم اطلاعات مدیران و توجه به مدل‌های جدید نوظهور تأمین مالی می‌تواند به عنوان

راهبردهای توسعه سرمایه اجتماعی اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین به کار گرفته شوند.

نتیجه گیری: نتایج تحقیق با نظرات بورديو همسو است. از نظر ایشان سرمایه اجتماعی ارتباطات و مشارکت اعضای یک سازمان، فراتر از وظایف خود در دستیابی به مأموریت‌ها است. همچنین، نتایج تحقیق با تئوری مشارکت هابرماس همسو است. چرا که، هابرماس فضایی که کنش ارتباطی در آن صورت می‌گیرد را حوزه عمومی می‌نامد و استدلال می‌کند که حوزه عمومی اساساً شبکه‌ای از ارتباطات است. بدین سبب، ارتباطات سازمانی قوی و مؤثر کمیته امداد در جامعه به‌عنوان شاخصی از سرمایه اجتماعی این سازمان محسوب می‌شود.

کلیدواژه‌ها: سرمایه اجتماعی، استان قزوین، کمیته امداد، مسئولیت اجتماعی، نظریه داده‌بنیاد

مقدمه

سرمایه اجتماعی وسیله‌ای برای ایجاد پیوند قوی با جامعه و ساخت مطلوب آن است (انس^۱، ۲۰۱۸) که تعهد به مسئولیت اجتماعی بخش مهمی از این سرمایه را تأمین می‌کند. امروزه، بیش از ۹۰ درصد از کسب‌وکارهای بزرگ، سازمان‌ها و نهادهای دولتی و غیردولتی و مؤسسات خیریه برنامه‌های ویژه‌ای را برای ایفای نقش مسئولیت اجتماعی خود در قبال جامعه اختصاص داده‌اند و بسیاری از مدیران آن‌ها تعهد سازمان‌های خود به مشارکت اجتماعی را بوق و کرنا می‌کنند تا به سرمایه اجتماعی بیشتری دست پیدا کنند (هدبلم و همکاران^۲، ۲۰۱۹). منظور از مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها انطباق میان سیاست‌ها، رویکردها و استراتژی‌ها و ارزش‌های سازمان به گونه‌ای است که منافع کلیه ذی‌نفعان شامل سهامداران، مشتریان، کارکنان، سرمایه‌گذاران و عموم جامعه در عملکرد سازمان منعکس شود. در واقع مسئولیت اجتماعی تعهد مدیران، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان برای اقدامات داوطلبانه‌ای است که علاوه بر تأمین منافع سازمانی خود موجبات بهبود و رفاه جامعه و تأمین نیازهای نیازمندان را فراهم آورد. از سوی دیگر، بحث پیشرفت در سازمان‌ها یکی از دغدغه‌های جدی مدیران است که داشتن سرمایه می‌تواند در دستیابی به آن نقش به‌سزایی داشته باشد. در دیدگاه‌های سنتی مدیریت پیشرفت، سرمایه‌های مادی (فیزیکی) و انسانی مهم‌ترین نقش را ایفا می‌کند اما در عصر حاضر سرمایه اجتماعی محور پیشرفت است زیرا بدون این سرمایه استفاده بهینه از سرمایه‌های دیگر محقق نخواهد شد. به

1. Anas

2. Hedblom

عقیده محققان دیگر در جامعه فاقد سرمایه اجتماعی کافی، سایر سرمایه‌ها ابتر می‌ماند و تلف می‌شود (بانک جهانی، ۲۰۲۲؛ انس، ۲۰۱۸؛ فلورا ۲۰۰۰؛ الوانی، ۱۳۷۸). از این رو، موضوع سرمایه اجتماعی محور اصلی مدیریت در سازمان‌ها محسوب شده و مدیرانی موفق قلمداد می‌گردند که بتوانند با جامعه و ذی‌نفعان سازمانی خود ارتباط عمیق‌تری برقرار کنند و در دستیابی به اهداف خود به تولید و توسعه سرمایه اجتماعی بیشتری نائل گردند. از سوی دیگر، بررسی‌ها نشان می‌دهد که دستیابی به توسعه اجتماعی مطلوب و تحقق رفاه نسبی در مناطق کمتر پیشرفت‌یافته، محروم و بسیار محروم، مستلزم بازنگری در وضعیت کنونی، برنامه‌ریزی برای افزایش کمی و کیفی منابع موجود، به‌کارگیری ظرفیت‌های جدید، سیاست‌گذاری‌های نوین اجتماعی و اتخاذ راهبرد عدالت اجتماعی در تخصیص هدفمند خدمات است (زارعی، ۱۳۹۵)؛ که متأسفانه این چالش‌ها در برنامه‌ریزی و جذب منابع مالی سازمان کمیته امداد امام خمینی (ره) نیز مشهود است. چرا که، اشکالات احکام مرتبط با خدمت در برنامه ششم امداد بر ضعف در برنامه‌ریزی، شفاف‌سازی منابع و مصارف، ضعف زیرساخت‌های اطلاع‌رسانی و شفاف‌سازی فعالیت‌های امداد به‌دلیل ماهیت کیفی تأکید دارد. اگرچه، بررسی‌ها نشان می‌دهد که سرمایه اجتماعی در جامعه ایران وضع مناسبی ندارد و تلاش برای ارتقاء آن ضروری است (قاسمی و همکاران، ۱۴۰۰) اما یکی از راه‌های برطرف‌نمودن جذب منابع بیشتر در سازمان کمیته امداد امام خمینی (ره) تعامل با سرمایه‌های اجتماعی است. چرا که، بر اساس ماده شش، هفت و هشت اساسنامه امداد امام بخش عظیمی از منابع مالی امداد باید از طریق سرمایه‌های اجتماعی خارجی این سازمان و با اتکا به حس مسئولیت‌پذیری اجتماعی آن‌ها در مشارکت‌های مردمی و در خدمات حمایتی و امداد اجتماعی تأمین گردد. بدین سبب، سازمان‌های خدمات اجتماعی همچون کمیته امداد امام خمینی (ره) به‌دنبال جذب حمایت‌های مردمی برای افزایش سرمایه‌های اجتماعی خارجی و تأمین نیازهای مددجویان خود هستند تا بتوانند سریع‌تر، دقیق‌تر و کامل‌تر به مأموریت‌ها و اهداف خود دست پیدا کنند. از این رو، افزایش سرمایه اجتماعی خارجی با استفاده از انجام مسئولیت اجتماعی سازمان‌ها و نهادهای دولتی و غیردولتی، کسب و کارها، شرکت‌ها، کارخانه‌ها و مؤسسات خیریه ضرورتی انکارناپذیر است.

با توجه به دانش ما و مرور پیشینه پژوهش به نظر می‌رسد چنین مطالعه‌ای در ایران و در سازمان‌های خدمات اجتماعی همچون کمیته امداد امام خمینی انجام نشده است و

اگر مفهوم سرمایه اجتماعی مورد مطالعه قرار گرفته است مدل‌های مطالعاتی آن بیشتر معطوف به بررسی ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های توسعه سرمایه اجتماعی بوده‌اند و به‌ندرت در تحقیقات آن‌ها به ارتباط سرمایه اجتماعی و مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و سازمان‌های غیردولتی پرداخته شده است. به‌علاوه، اگرچه تأثیر مسئولیت اجتماعی در تأمین مالی مؤسسات خیریه و سازمان‌های اجتماعی، سلامت جامعه، کارآفرینی اجتماعی و توسعه پایدار روستایی تأیید شده است؛ اما تاکنون تحقیق نظام‌یافته‌ای در جهت توسعه سرمایه اجتماعی بر پایه مسئولیت‌پذیری اجتماعی انجام نشده است تا زمینه مشارکت آنان در تأمین مالی سازمان‌هایی همچون کمیته امداد امام خمینی (ره) فراهم شود. با عنایت به توضیحات فوق‌الذکر، و با توجه به‌عنوان پژوهش حاضر، پرسش اینجاست که مدل و چارچوب مناسب برای توسعه سرمایه‌های اجتماعی خارجی اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین با تأکید بر مسئولیت اجتماعی چگونه است؟ عناصر تشکیل‌دهنده مدل مزبور کدامند؟ بدین سبب، پژوهش حاضر با هدف تدوین مدل و راهکارهای توسعه سرمایه اجتماعی خارجی کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین با تأکید بر مفهوم مسئولیت اجتماعی انجام می‌گردد.

اهمیت و ضرورت پژوهش

در عصر حاضر سرمایه اجتماعی، نقش بسیار مهم‌تری نسبت به سایر سرمایه‌ها در سازمان‌های دولتی و غیردولتی دارد. چرا که، با فقدان آن، سرمایه‌های دیگر اثربخشی خود را از دست می‌دهند و پیشرفت فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی با چالش‌های جدی مواجه می‌شود (پین و همکاران، ۲۰۱۱). ولکاک (۱۹۹۸) در این خصوص می‌گوید: سرمایه اجتماعی جزء حیاتی معادله پیشرفت است زیرا می‌تواند سرمایه فیزیکی و انسانی را تقویت، حفظ یا نابود کند (ولکاک، ۱۹۹۸؛ ۱۸۶). به‌علاوه، نقش سرمایه اجتماعی در کاهش سطح فقر در جوامع نیز به اثبات رسیده است (گوئنز و راپاسینگا، ۲۰۰۷). بدین سبب، موضوع سرمایه اجتماعی یکی از محورهای اصلی پیشرفت در سازمان‌ها محسوب می‌شود و مدیرانی موفق قلمداد می‌گردند که بتوانند سرمایه اجتماعی بیشتری را برای تحقق اهداف خود بسیج نمایند. بنابراین، سرمایه اجتماعی منبع شکل‌گیری اساسی

1. Payne

2. Goetz and Rupasingha

گروه‌های اجتماعی محسوب می‌شوند؛ گروه‌هایی که پیشرفت سازمان‌های خدمات اجتماعی از جمله سازمان کمیته امداد امام خمینی (ره) به مشارکت آن‌ها وابسته است. بدین سبب، امروزه توفیق سازمان‌ها را نمی‌توان تنها در انباشت منابع مالی فیزیکی و انسانی ارزیابی کرد زیرا آن‌ها بدون سرمایه اجتماعی فاقد کارایی لازم هستند. به عبارت دیگر استفاده بهینه از منابع مالی، فیزیکی و انسانی در یک سازمان بدون شبکه روابط متقابل بین اعضای داخلی و ذی‌نفعان خارجی سازمان، که فراتر از وظایف خود در جهت حفظ ارزش‌ها و هنجارهای جامعه گام برمی‌دارند، امکان‌پذیر نیست. از این‌رو، سرمایه اجتماعی یکی از مؤلفه‌های اساسی در پیشرفت و ثبات یک سازمان است که بانک جهانی آن را به‌عنوان ثروت نامرئی سازمان‌ها در نظر می‌گیرد (بهشتی و همکاران، ۱۳۹۵).

از سوی دیگر، با توجه به اینکه پیاده‌نمودن خط‌مشی‌ها و سیاست‌های پیشرفت متوازن در سازمان‌های خدمات اجتماعی از جمله سازمان کمیته امداد امام خمینی (ره)، که با محدودیت‌های بودجه‌ای مواجه می‌باشد، وابستگی زیادی به بهره‌مندی بهینه از منابع سرمایه‌های اجتماعی خارجی مانند شرکت‌های خصوصی، خیرین و داوطلبان دارد و چون مفهوم مسئولیت اجتماعی نیز بر تعهد مداوم سازمان‌ها برداشتن رفتار اخلاقی و بهبود کیفیت زندگی افراد، خانواده‌ها و جامعه در عین پیشرفت اقتصادی تأکید دارد (کاستا و بالزویرا^۱، ۲۰۰۷)؛ لذا، بررسی موشکافانه مفهوم سرمایه‌های اجتماعی خارجی در سازمان‌ها برای بررسی اعتماد افقی و عمودی، شبکه‌سازی برای مشارکت مردم در امر خیر، وجود هنجارها و ارزش‌های تقویت‌کننده کنش‌های جمعی و وجود ضمانت‌های اجرایی جهت تثبیت این هنجارها و ارزش‌ها در میان افراد جامعه اهمیت دوچندانی پیدا می‌کند. به‌علاوه، نظر به مأموریت‌ها و اهداف کمیته امداد امام خمینی (ره) در مواردی همچون (۱) امداد رسانی و حمایت از افراد و خانواده‌های نیازمند، (۲) افزایش بازدهی، کارایی و پیشرفت خدمات حمایتی با بهینه‌سازی تشکیلات، تأمین و تربیت نیروی انسانی مورد نیاز، اصلاح و بهبود روش‌ها، محاسبه هزینه واقعی خدمات و استفاده از فناوری‌های جدید اطلاعاتی (۳) گسترش فعالیت‌های علمی - تحقیقاتی، آماری و فناوری‌های جدید در خصوص شناخت عوامل فقر و محرومیت، شناسایی فقرا و روش‌های فقرزدایی در کشور و اثربخشی برنامه‌های حمایتی امداد (۴) ترویج فرهنگ انفاق و ایشار و تقویت اعتماد

1. Castka&Balzarova

مردمی به کمیته امداد امام به منظور جلب و پیشرفت مشارکت‌های مردمی در حمایت از محرومان جامعه (۵) ارائه خدمات بهداشتی و درمانی، پیشرفت بیمه‌ها و تأمین مسکن مورد نیاز محرومان با رویکرد بهبود سطح زندگی آنان (۶) فراهم آوردن امکانات و زمینه رشد و اعتلای فرهنگی و اعتقادی و بروز خلاقیت و نوآوری در بین افراد تحت حمایت به‌ویژه نوجوانان و جوانان؛ بررسی راهکارهای توسعه سرمایه اجتماعی خارجی این سازمان حائز اهمیت خواهد بود. چرا که، شناسایی عوامل اثرگذار بر توسعه سرمایه اجتماعی و راهکارهای جلب مسئولیت اجتماعی واند علاوه بر افزایش اعتماد عمومی جامعه به تأمین منابع مالی برنامه‌های عملیاتی، کاهش هزینه‌های مدیریتی، و صرفه‌جویی در زمان و منابع کمک کند و در نهایت سبب ایجاد یک برنامه تأمین مالی پایدار جهت نیازهای مددجویان از محل منابع ذی‌نفعان خارجی گردد. همچنین، افزایش مسئولیت‌پذیری اجتماعی سازمان‌ها و نهادهای دولتی و غیردولتی، کسب و کارها، شرکت‌ها، کارخانه‌ها و مؤسسات خیریه نسبت به اهداف سازمان کمیته امداد امام خمینی (ره) می‌تواند به دلیل افزایش اعتماد، نشر هنجارها و ایجاد شبکه؛ تبدیل به یک سرمایه اجتماعی پایدار نیز برای این سازمان شود.

اهداف تحقیق

هدف اصلی: طراحی مدل توسعه سرمایه اجتماعی خارجی اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین با تأکید بر مسئولیت اجتماعی

اهداف فرعی

۱. شناسایی مؤلفه‌های مفهوم سرمایه اجتماعی خارجی اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین به‌عنوان پدیده محوری؛
۲. شناسایی شرایط علی اثرگذار بر توسعه سرمایه اجتماعی خارجی اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین؛
۳. شناسایی شرایط مداخله‌گر اثرگذار بر توسعه سرمایه اجتماعی خارجی اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین؛
۴. شناسایی شرایط زمینه‌ای اثرگذار بر توسعه سرمایه اجتماعی خارجی اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین؛
۵. شناسایی راهبردهای اتخاذ شده برای افزایش مسئولیت اجتماعی در کمک به

تأمین نیازهای مددجویان تحت پوشش اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین؛

۶. شناسایی پیامدهای توسعه سرمایه اجتماعی خارجی اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین با تأکید بر مسئولیت اجتماعی.

سؤالات تحقیق

سوال اصلی: مدل توسعه سرمایه اجتماعی خارجی اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین با تأکید بر مسئولیت اجتماعی چگونه مدلی می‌تواند باشد؟

سؤالات فرعی

۱. مؤلفه‌های مفهوم سرمایه اجتماعی خارجی اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین به‌عنوان پدیده محوری کدامند؟

۲. شرایط علی اثرگذار بر توسعه سرمایه اجتماعی خارجی اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین کدامند؟

۳. شرایط مداخله‌گر اثرگذار بر توسعه سرمایه اجتماعی خارجی اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین کدامند؟

۴. شرایط زمینه‌ای اثرگذار بر توسعه سرمایه اجتماعی خارجی اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین کدامند؟

۵. راهبردهای اتخاذ شده برای افزایش مسئولیت اجتماعی شرکتی در کمک به تأمین نیازهای مددجویان تحت پوشش اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین کدامند؟

۶. پیامدهای توسعه سرمایه اجتماعی خارجی اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین با تأکید بر مسئولیت اجتماعی کدامند؟

تعریف مفاهیم و اصطلاحات

سرمایه اجتماعی: سرمایه اجتماعی به معنای «هنجارها، ارزش‌ها، شبکه‌ها و روابط متقابل غیررسمی مدیران، کارکنان و ذی‌نفعان سازمانی خارجی کمیته امداد امام خمینی (ره) است که از طریق پیوند قوی با یکدیگر در جهت منافع مشترک به‌وجود آمده و می‌تواند

به‌عنوان دارایی‌های ملموس در جهت کسب نتایج مثبت اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی استفاده شود و در کسب مزیت رقابتی مؤثر باشد.

مسئولیت اجتماعی: مسئولیت اجتماعی یک چارچوب و محدوده اخلاقی است که در آن وظایف مختلفی که تمامی آن‌ها دارای منافع برای جامعه هستند، بر عهده فرد یا سازمانی خاص گذاشته می‌شود. این مفهوم به‌صورت دقیق‌تر به معنای انجام وظایف فردی به‌وسیله تک‌تک افراد جامعه یا سازمان‌ها است که انجام این وظایف باعث می‌شود تا تعادل مناسبی بین اکوسیستم و اقتصاد جامعه برقرار شود و عموم جامعه از آن بهره‌مند شوند. استفاده از لفظ وظیفه نشان می‌دهد که هر فرد یا سازمان در حالت عادی باید به این وظایف واقف بوده و نقش خود را در حفظ این تعادل به‌صورت مشخص پذیرفته و ایفا کند.

پدیده‌محوری: حادثه یا اتفاق اصلی است که سلسله اقدامات برای کنترل و اداره کردن آن معطوف می‌گردد. در این پژوهش پدیده‌محوری توسعه سرمایه اجتماعی کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین است.

شرایط علی: به حوادث یا وقایعی دلالت می‌کند که به وقوع یا رشد پدیده‌ای منتهی می‌شود. شرایط علی شرایطی است که اهمیت بررسی توسعه سرمایه اجتماعی اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) را نشان می‌دهد.

راهبردها/راهکارها: اقدامات سنجیده و هدفمندی است که برای پیاده‌سازی توسعه سرمایه اجتماعی اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) انجام می‌شود.

شرایط زمینه‌ای: سلسله شرایط خاص که در آن راهبردهای کنش/کنش متقابل برای اداره، کنترل و پاسخ به پدیده توسعه سرمایه اجتماعی اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) صورت می‌گیرد.

شرایط مداخله‌گر: شرایط کلی و وسیع‌تری هستند که بر توسعه سرمایه اجتماعی اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) اثر می‌گذارد.

پیامدها: اعمال (کنش‌ها) و عکس‌العمل‌ها (واکنش‌ها) که با انجام پدیده‌محوری ایجاد می‌شود. این پیامدها ممکن است واقعی یا ضمنی باشند و اینکه در حال یا در آینده به وقوع بپیوندد.

خبرگان تحقیق: خبرگان تحقیق جمعی از مدیران و کارکنان درون‌سازمانی سازمان کمیته امداد امام خمینی (ره)، اساتید، پژوهشگران دانشگاهی و همچنین مدیران و کارکنان شرکت‌ها، کسب و کارها و کارخانه‌های استان قزوین بودند که به‌صورت نمونه‌گیری هدفمند/ قضاوتی انتخاب شدند. این اعضا عبارتند از: (۱) مدیران ستادی سطوح عالی، میانی و پایه سازمان کمیته امداد امام خمینی (ره) کشور، (۲) مدیران سطوح عالی، میانی و پایه و کارشناسان اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین، (۳) اساتید و پژوهشگران دانشگاه‌های استان قزوین (۴) مدیران و کارکنان مؤسسات خیریه شرکت‌ها، کسب و کارها و کارخانه‌های دولتی، خصوصی و خصوصی فعال در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی.

قلمرو پژوهش

الف) قلمرو موضوعی

قلمرو موضوعی پژوهش در حوزه علوم اجتماعی و مدیریت دولتی است.

ب) قلمرو مکانی

قلمرو مکانی پژوهش، سطح منطقه‌ای را شامل می‌شود و تمرکز آن بر کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین است.

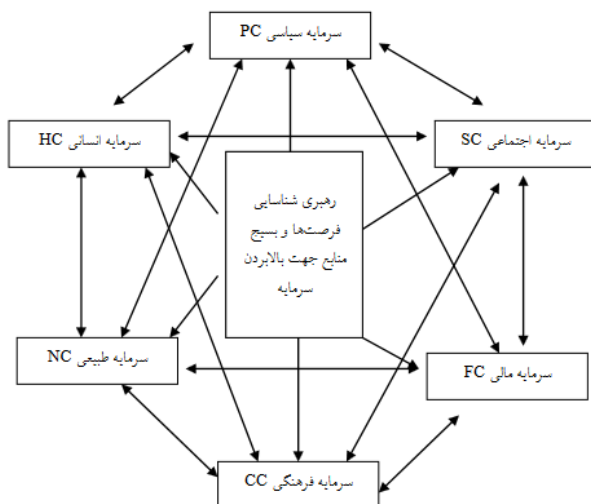
مبانی نظری

مفهوم‌شناسی سرمایه و سرمایه اجتماعی

بحث پیشرفت در سازمان‌ها یکی از دغدغه‌های جدی مدیران است که داشتن سرمایه در دستیابی به آن ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. سرمایه به معنای سر، جوهره و مایه اصلی است و از نظر اقتصادی به ثروت و داشته‌های اطلاق می‌گردد که به‌منظور تولید ثروت جدید به کار می‌روند. در معنای گسترده‌تر سرمایه به معنی توانایی‌ها، استعدادها، علاقه‌مندی‌ها و حتی بینش یک فرد تلقی می‌شود. در دیدگاه‌های سنتی مدیریت پیشرفت، سرمایه‌های مادی (فیزیکی) و انسانی مهم‌ترین نقش را ایفا می‌کند اما در عصر حاضر سرمایه اجتماعی محور پیشرفت است زیرا بدون این سرمایه استفاده بهینه از سرمایه‌های دیگر محقق نخواهد شد. ولکاک (۱۹۹۸) در این خصوص می‌گوید: سرمایه اجتماعی جزء حیاتی معادله پیشرفت است. چرا که، می‌تواند سرمایه فیزیکی و انسانی را

تقویت، حفظ یا نابود کند (ولکاک، ۱۹۹۸؛ ۱۸۶). به عقیده محققان دیگر سرمایه اجتماعی وسیله‌ای برای ایجاد پیوند قوی در ساختن جامعه است (انس، ۲۰۱۸). الوانی (۱۳۷۸) در این خصوص می‌گوید: «در جامعه فاقد سرمایه اجتماعی کافی، سایر سرمایه‌ها ابتر می‌مانند و تلف می‌شود. از این‌روست که موضوع سرمایه اجتماعی محور اصلی مدیریت در سازمان‌ها محسوب شده و مدیرانی موفق قلمداد می‌گردند که بتوانند در ارتباط با جامعه و اهداف خود به تولید و توسعه سرمایه اجتماعی بیشتری نائل گردند (الوانی، ۱۳۷۸).

از نظر فلورا (۲۰۰۰) سرمایه، منابع سرمایه‌گذاری شده جهت ایجاد و منابع جدید در افق زمانی بلندمدت است. به‌علاوه، او سرمایه را دارای شش بعد سرمایه سیاسی، سرمایه انسانی، سرمایه طبیعی، سرمایه فرهنگی، سرمایه مالی و سرمایه اجتماعی می‌داند. سرمایه انسانی ابزاری برای رسیدن به سرمایه اجتماعی است که به فاکتورهای نظیر تحصیلات، معلومات، آموزه‌ها و مهارت‌های کاری اشاره دارد. اهمیت این سرمایه به حدی است که آن را مکمل سرمایه اجتماعی می‌دانند. سرمایه طبیعی به منابعی همچون هوا، آب، خاک و گیاهان گفته می‌شود که می‌تواند به‌عنوان مواد خام در یک فرایند استفاده شود. سرمایه مالی به پشتوانه مالی یک فعالیت اشاره دارد که شامل گونه‌های مختلف پول و اعتبارات می‌شود. ابعاد سرمایه مالی مواردی همچون بدهی سرمایه، ارزش سرمایه، درآمد مالیاتی، پس‌انداز، تخفیف مالیاتی، اهداء و بخشش است. در ارتباط بین سرمایه اجتماعی و سرمایه مالی می‌توان گفت که سرمایه اجتماعی سبب می‌شود تا هزینه‌های دستیابی به اهداف معین کاهش یابد؛ اهدافی که در نبود سرمایه اجتماعی دستیابی به آن‌ها تنها با صرف هزینه‌های زیاد امکان‌پذیر است. سرمایه سیاسی توانایی گروه جهت نفوذ و اثرگذاری در توزیع منابع برای واحدهای اجتماعی است که شامل سازمان، ارتباطات و قدرت است. سرمایه فرهنگی به این سؤالات پاسخ می‌دهد که جهان را چگونه بینیم، چه چیزی جهت ارائه به‌دست آوریم و جهت تغییر به چه چیزهایی بیاندیشیم. منابع فرهنگی دربرگیرنده کارهای نمادی گوناگون همچون زبان، ادب و نزاکت، ذوق و سلیقه، معرفت و مهارت است. این منابع را زمانی می‌توان سرمایه شمرد که همانند منابع اقتصادی بتوان آن‌ها را برای به‌دست آوردن سود فرهنگی به‌کاربرد. سودی که می‌توان آن را انباشت و به‌دیگر گونه‌های سرمایه تبدیل کرد. شکل ۱ ابعاد سرمایه و ارتباط آن‌ها با یکدیگر را نشان می‌دهد.

شکل ۱. ابعاد سرمایه و ارتباط آن‌ها با یکدیگر
منبع: (رهبر و صادقی، ۱۳۹۰)

حداقل سه مفهوم در بررسی سرمایه اجتماعی قابل بررسی است. این سه دیدگاه عبارتند از: دیدگاه عقلانی^۱، دیدگاه اجتماعی^۲ و دیدگاه نهادی^۳ (واهایم^۴، ۲۰۰۹). اولین دیدگاه که می‌توانیم آن را دیدگاه انتخاب عقلانی سرمایه اجتماعی بنامیم، مبتنی بر نظرات نظریه‌پردازانی همچون بوردیو و کلمن است. بر اساس دیدگاه عقلانی سرمایه اجتماعی، نوعی سرمایه (سرمایه فیزیکی، مالی و فکری) است که بازیگران، بر مبنای تفکرات عقلانی خود، در روابط اجتماعی خاص سرمایه‌گذاری می‌کنند تا به همان شکلی که با یک دارایی مالی خاص رفتار می‌کنند، حداکثر نرخ بازدهی را از آن دریافت کنند. البته نه لزوماً به شکل پول، بلکه در سایر اشکال سرمایه مانند سرمایه اجتماعی. در این مفهوم شبکه‌های اجتماعی مانند هر شکل دیگری از سرمایه سودآور هستند؛ در نتیجه مانند سایر سرمایه‌گذاری‌ها، اعتماد به دیگران مستلزم محاسبه ریسک در مقابل سود بالقوه است. بررسی مفهوم سرمایه اجتماعی از دیدگاه اجتماعی بر این مطلب تأکید دارد که سرمایه اجتماعی از مشارکت در انجمن‌های داوطلبانه و تعامل غیررسمی چهره به چهره

1. rational perspective
2. societal perspective
3. institutional perspective
4. Vårheim

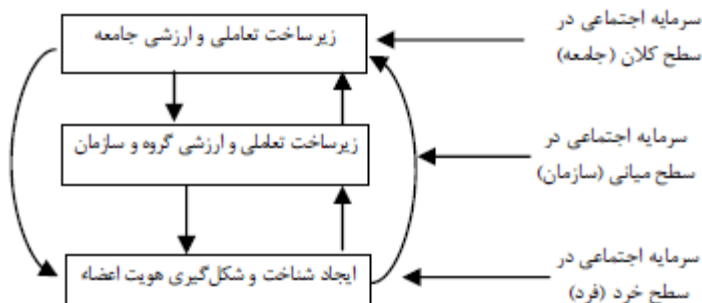
افراد در جامعه نشأت می‌گیرد و سبب ایجاد اعتماد، تعامل و شبکه‌سازی می‌شود. برای یافتن چگونگی تولید سرمایه اجتماعی از دیدگاه اجتماعی (جامعه‌محور)، می‌توان بر فرایندهای تعامل چهره به چهره افراد در بین گروه‌های سنی مختلف، طبقات اجتماعی، گروه‌های اجتماعی مردان و زنان؛ تعاملات افراد در مراکز خرید، ایستگاه‌های اتوبوس، یا در کتابخانه‌های عمومی، تمرکز نمود. این تعاملات تماس بین گروه‌های اجتماعی مختلف را برجسته می‌کند و در نهایت سبب ایجاد اعتماد عمومی می‌شود.

سومین دیدگاه مفهوم سرمایه اجتماعی را از منظر نهادی بررسی می‌کند و بر این مطلب تأکید دارد که سرمایه اجتماعی توسط نهادهای عمومی همچون: سیستم قضایی، مدارس دولتی، سازمان‌های خدماتی، بهداشتی و اجتماعی از جمله کمیته امداد که مزایای یکسانی را برای همه فراهم می‌کنند، ایجاد می‌شود. دیدگاه نهادی در ایجاد سرمایه اجتماعی تأکید می‌کند که سیاست‌های عمومی و نهادهای عمومی که فعالیت‌هایشان بی‌طرفانه، درستکارانه و منصفانه است؛ اعتماد را به سیاست‌ها و نهادها افزایش می‌دهد و این اعتماد به اعتماد عمومی سراریز می‌شود. بدین سبب، با توجه به مطالب ارائه‌شده می‌توان گفت با توجه به اینکه سازمان کمیته امداد امام خمینی (ره) یک سازمان خدماتی است و فعالیت‌های این سازمان بی‌طرفانه، درستکارانه و منصفانه است لذا، تدوین مدل و راهکارهای توسعه سرمایه اجتماعی کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین بر اساس دیدگاه نهادی بررسی می‌شود.

سطوح سرمایه اجتماعی

سرمایه اجتماعی از سه سطح خرد، میانی و کلان که با هم در تعامل هستند تشکیل شده است (کلاریج^۱، ۲۰۱۸). منظور از سطح خرد، مجموعه ارتباطات افقی بین اعضای همسطح همچون: افراد، خانواده‌ها، دوستان و همسایگان است. منظور از سطح میانی ارتباطات فرا فردی است یعنی ارتباطات بین انجمن‌ها، شرکت‌ها، مؤسسات، سازمان‌ها و احزاب سیاسی. سطح کلان نیز شامل ارتباطات موجود در ساختارها و روابط نهادهای رسمی، قوه مجریه، قوه قضائیه و سیستم‌های حقوقی و آزادی‌های مدنی است. شکل ۲ نحوه ارتباط سرمایه اجتماعی در سطوح مختلف را نشان می‌دهد.

1. Claridge

شکل ۲. ارتباط سرمایه اجتماعی در سطوح مختلف
(کلاریج، ۲۰۱۸: ۳)

در سطح خرد، تمرکز بر افراد و روابط بین افراد است. سرمایه اجتماعی در این سطح تمایل دارد به‌عنوان دارایی یک فرد و در نتیجه به‌عنوان یک کالای خصوصی مفهوم‌سازی شود (یاسانین و بان‌داری^۱، ۲۰۰۹). در سطح میانی (گروهی یا سازمانی)، سرمایه اجتماعی معمولاً هم به‌عنوان یک دارایی فردی و هم به‌عنوان یک دارایی جمعی و در نتیجه هم به‌عنوان یک کالای خصوصی و هم عمومی تصور می‌شود (یاسانین و بان‌داری، ۲۰۰۹). در این سطح، تحقیقات سرمایه اجتماعی بر روی یک گروه اجتماعی هدف به‌عنوان زمینه‌ای برای تحلیل تمرکز دارد. این ممکن است یک سازمان، یک گروه سهامداران، یک لیگ ورزشی یا هر گروه اجتماعی دیگری باشد. همچنین در این سطح تأکید بیشتر بر هنجارهای اعتماد و تعامل متقابل است (آلدیرج^۲، ۲۰۰۲). بدین سبب، در سطح سازمانی گروه، مکانیزمی برای کنش جمعی، تجربیات مشترک و احساس تعلق و با هم بودن را در یک هدف مشترک ایجاد می‌کند. به‌علاوه، گروه‌ها قوانین و دستورالعمل‌ها و هنجارها و باورهای مشترکی را تشکیل می‌دهند که به شدت بر رفتار افراد تأثیر می‌گذارد. در ارتباط سطح میانی با سطح کلان نیز می‌توان گفت هرچه تعداد واحدهای سطح میانی بیشتر و ساختار آن‌ها گسترده‌تر باشد کنش جمعی در صحنه پویاتر و دموکراسی پخته‌تر و بالغ‌تر می‌گردد (رهبر و صادقی، ۱۳۹۰).

در سطح میانی که سرمایه اجتماعی یک سازمان بررسی می‌شود دو سرمایه اجتماعی خارجی و سرمایه اجتماعی داخلی وجود دارند که با هم در تعامل هستند. در این سطح

1. Yasunobu & Bhandari

2. Idridge

بررسی‌ها ممکن است بر سرمایه اجتماعی داخلی، سرمایه اجتماعی خارجی، یا هر دوی آن‌ها متمرکز شود. سرمایه اجتماعی درونی در روابط بین اعضای گروه یا سازمان قرار دارد (اکرم^۱، ۲۰۱۶؛ هوبر، ۲۰۰۹) در حالی که سرمایه اجتماعی بیرونی شکل روابط با بازیگران خارجی است که ممکن است افراد یا سایر گروه‌های اجتماعی باشند (ووی^۲، ۲۰۰۸؛ زهرا^۳، ۲۰۱۰). به گفته لین، منابعی درونی که افراد به آن‌ها دسترسی دارند و برای فعالیت‌های مجموعه بسیج می‌کنند، «سرمایه اجتماعی داخلی» مجموعه نامیده می‌شود و منابع بیرونی که تک‌تک اعضای مجموعه به آن‌ها دسترسی دارند و می‌توانند آن‌ها را فعال کنند، سرمایه اجتماعی خارجی نامیده می‌شوند (باروسو کاسترو و همکاران، ۲۰۱۶).

مفهوم‌شناسی مسئولیت اجتماعی^۴

انسان موجودی اجتماعی است که در زندگی اجتماعی خود در برابر حقوق دیگران مسئول است و باید با استفاده از فرایند جامعه‌پذیری و یادگرفتن مهارت‌های شهروندی آموزش‌های لازم را ببیند تا بتواند به مسئولیت‌پذیری اجتماعی دست پیدا کند. مسئولیت در لغت به معنای موظف‌بودن و یا متعهد بودن به انجام امری است (دهخدا، بیتا، ۴۴۷/۳۴). فورد^۵ مسئولیت اجتماعی را پیروی از قوانین اجتماعی و برآوردن انتظاراتی که جامعه از فرد دارد تعریف می‌کند. او معتقد است که این قوانین از نقش‌های اجتماعی استنباط شده و در واقع بیانگر هنجارهای فرهنگی و اجتماعی است. لذا، چگونگی و میزان تعهد و التزام فرد نسبت به دیگر افراد جامعه را نشان می‌دهد (ایمان و جلائیان بخشنده، ۱۳۸۹؛ به نقل از فورد، ۱۹۸۵). بنابراین، مسئولیت‌پذیری اجتماعی نوعی احساس التزام به عمل و درک قواعد گروهی است که در ذهن افراد شکل می‌گیرد و بر رفتارشان تأثیر می‌گذارد و سبب نوعی احساس تعهد و پابندی به دیگران می‌شود. مسئولیت اجتماعی در تعریف دیگر تعهد مداوم سازمان‌ها به داشتن رفتار اخلاقی و بهبود کیفیت زندگی افراد، خانواده‌ها و جامعه در عین پیشرفت اقتصادی است (کاستا و بالزویرا^۶، ۲۰۰۷). به نظر کنراد و هایدن^۷ در مسئولیت‌پذیری اجتماعی فرد رفتار مسئولانه دارد.

1. Akram

2. Wu

3. zahra

4. Social Responsibility

5. Ford

6. Castka&Balzarova

7. Conrad & Hedin

رفتار مسئولانه از شاخص‌های افراد خیر و نیکوکار در هر جامعه‌ای است که تقویت و رشد آن می‌تواند بر افزایش سرمایه‌های اجتماعی تأثیرگذار باشد. ونتزل^۱ (۱۹۹۱) نیز مسئولیت اجتماعی را، به‌عنوان موضوعی نگران‌کننده در جامعه که بر عملکرد نهادهای اجتماعی تأثیرگذار است، نقطه متقابل اطاعت و رفتار سلطه‌پذیر می‌داند و معتقد است مسئولیت اجتماعی چیزی جز احترام به حقوق دیگران نیست. بدین سبب، مسئولیت اجتماعی تعهدات و مسئولیت‌هایی است که انسان در فرایند زندگی اجتماعی و تعامل با دیگران ناگزیر به رعایت آن است (حاجی‌زاده و آورجه، ۱۳۹۳). از این‌رو، مسئولیت اجتماعی یک چارچوب و محدوده اخلاقی است که در آن وظایف مختلفی، که تمامی آن‌ها دارای منافع برای جامعه است، بر عهده فرد یا سازمانی خاص گذاشته می‌شود تا سبب ایجاد تعادل مناسب بین اکوسیستم و اقتصاد جامعه شده و عموم جامعه از آن بهره‌مند گردند. استفاده از لفظ «وظیفه» نیز نشان می‌دهد که هر فرد یا سازمان در حالت عادی باید به این وظایف واقف بوده و نقش خود را در حفظ این تعادل به‌صورت مشخص پذیرفته و ایفا کند.

مسئولیت اجتماعی و انواع خدمات حمایتی در کمیته امداد امام خمینی (ره)

مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، کسب‌وکارها و سازمان‌های غیرانتفاعی در چارچوب روابط شرکت و جامعه است و به‌عنوان گنجانیدن داوطلبانه مسائل اجتماعی بررسی می‌شود (بوکتا، ۲۰۱۸). به نظر کنراد و هایدن در مسئولیت‌پذیری اجتماعی فرد رفتار مسئولانه دارد. بنابراین، رفتار مسئولانه از شاخص‌های افراد خیر و نیکوکار و شرکت‌های دارای مسئولیت اجتماعی در هر جامعه‌ای است و تقویت و رشد آن می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی افراد، خانواده‌ها و جامعه کمک به‌سزایی نماید (کاستا و بالزویرا، ۲۰۰۷). در سازمان کمیته امداد امام خمینی (ره) مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، کسب‌وکارها، سازمان‌های غیرانتفاعی در موارد زیر بررسی می‌شود که در ادامه به برخی نکات پیرامون این خدمات حمایتی پرداخته خواهد شد:

- ◇ مسئولیت اجتماعی در کمک به خرید، تعمیر و احداث مسکن مددجویان؛
- ◇ مسئولیت اجتماعی در کمک به ازدواج مددجویان؛
- ◇ مسئولیت اجتماعی در کمک‌های موردی؛

- ◇ مسئولیت اجتماعی در تأمین لوازم ضروری زندگی مددجویان؛
- ◇ مسئولیت اجتماعی در صندوق قرض الحسنه امداد؛
- ◇ مسئولیت اجتماعی در پرداخت وام‌های ضروری و بازپرداخت اقساط معوقه؛
- ◇ مسئولیت اجتماعی در رفع سوء تغذیه مادران باردار و شیرده و نیز کودکان نیازمند؛
- ◇ مسئولیت اجتماعی در کمک هزینه درمانی و تأمین تجهیزات؛
- ◇ مسئولیت اجتماعی در کمک هزینه تحصیلی به دانش آموزان و تأمین شهریه دانشجویان؛
- ◇ مسئولیت اجتماعی در کمک معیشت پرداختی به مددجویان؛
- ◇ مسئولیت اجتماعی در کارآفرینی و خودکفایی مددجویان؛
- ◇ مسئولیت اجتماعی در خرید تضمینی محصولات تولیدی مددجویان؛
- ◇ مسئولیت اجتماعی در خدمات مددکاری اجتماعی.

در جمع‌بندی بحث می‌توان گفت: مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها در ارتباط با مأموریت‌ها، اهداف و وظایف سازمان کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین؛ تعهد مدیران، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان آن‌ها برای اقدامات داوطلبانه‌ای است که علاوه بر تأمین منافع سازمانی خود موجبات بهبود و رفاه جامعه و تأمین نیازهای مددجویان کمیته امداد امام خمینی (ره) را فراهم آورد. بدین سبب، انجام مسئولیت اجتماعی سازمان‌ها در ارتباط با کمیته امداد امام خمینی (ره) می‌تواند هنجارها، ارزش‌ها، شبکه‌ها و روابط متقابل غیررسمی ویژه‌ای را، از طریق پیوند قوی با یکدیگر و در جهت منافع مشترک، در بین سازمان کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین و شرکت‌های فعال در آن استان به‌وجود آورد تا به‌عنوان سرمایه اجتماعی خارجی این سازمان منجر به کسب نتایج مثبت اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی شود.

روش‌شناسی

علوم انسانی همواره برای پیشرفت خود در پژوهش‌ها از روش‌شناسی کمک گرفته‌اند. چرا که، پایه هر علمی روش‌شناسی آن است و انتخاب روش پژوهش مناسب و آگاهی از میزان دقت آن امری دشوار و حساس است. در واقع روش پژوهش، اعتبار علمی، قانون‌مندی و مهم‌تر از همه استدلال و منطق حاکم بر پژوهش را تعریف می‌کند. از آنجا که رویکرد کلی پژوهش حاضر، یک رویکرد کیفی است؛ مروری بر کلیت پژوهش‌های کیفی صورت خواهد گرفت.

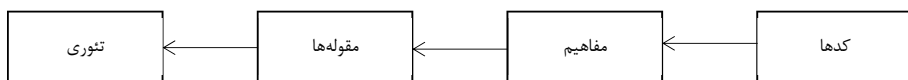
برای اطلاع از روش‌شناسی تحقیق، پژوهش حاضر از نظر هدف، نگاه فلسفی، نوع جستجو و جمع‌آوری داده‌ها، پژوهش از نظر محل انجام پژوهش و استراتژی (روش) پژوهشگر مورد بررسی قرار گرفتند.

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر جستجو و جمع‌آوری داده‌ها کیفی است. داده‌ها در این پژوهش به دو روش کتابخانه‌ای و میدانی گردآوری شدند. برای جمع‌آوری اطلاعات مربوط به دو حوزه سرمایه اجتماعی و مسئولیت اجتماعی و همچنین پیشینه پژوهش از روش کتابخانه‌ای استفاده شد. به‌علاوه، در این پژوهش روش میدانی با کمک ابزار مصاحبه و به‌منظور تأمین داده‌های دست اول به کار گرفته شد. راهبرد پژوهش حاضر نظریه داده‌بنیاد با رویکرد نظام‌مند استراوس و کوربین بود. زیرا هدف اصلی این پژوهش تدوین مدل و راهکارهای توسعه سرمایه اجتماعی خارجی کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین با تأکید بر مسئولیت اجتماعی شرکتی است و از میان سه رویکرد اصلی در نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، تنها رویکردی که تئوری و برون‌داد خود را در قالب یک چارچوب و مدل ارائه می‌کند رویکرد استراوس و کوربین است. برای انتخاب نمونه در این پژوهش، از نمونه‌گیری هدفمند استفاده شده است. شیوه دقیق نمونه‌گیری هدفمند در این پژوهش «نمونه‌گیری مبتنی بر معیار»^۱ بوده است. در اینجا معیار این بود که مصاحبه‌شوندگان به‌صورت آکادمیک یا تجربی در حداقل یکی از سه حوزه سرمایه اجتماعی، مسئولیت اجتماعی و یا سازمان کمیته امداد دارای تخصص بودند و به دو حوزه دیگر هم آشنایی نسبی داشتند. این خبرگان شامل جمعی از مدیران و کارکنان درون‌سازمانی سازمان کمیته امداد امام خمینی (ره)، اساتید، پژوهشگران دانشگاهی و همچنین مدیران و کارکنان شرکت‌ها، کسب‌وکارها و کارخانه‌های استان قزوین بودند که به‌صورت نمونه‌گیری هدفمند/قضاوتی انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش علمی مصاحبه بود. مصاحبه، روش مهمی برای بررسی برداشت‌های حاصل از مشاهده و تصورات ذهنی مردم است که به‌وسیله آن می‌توانیم به احساسات، افکار، مقصودها، که به‌طور مستقیم قابل مشاهده نیستند، دست پیدا کنیم. لذا، با استفاده از این ابزار، امکان بررسی موضوعات پیچیده، پیگیری پاسخ‌ها، پیدا کردن علل، و اطمینان یافتن از درک سؤال توسط آزمودن‌شوندگان فراهم می‌آید و در نهایت بهتر می‌توان به زبان خود شرکت‌کنندگان از تجربه آنان در مورد سؤالات تحقیق آگاه شد.

1. Criterion sampling

یافته‌های پژوهش

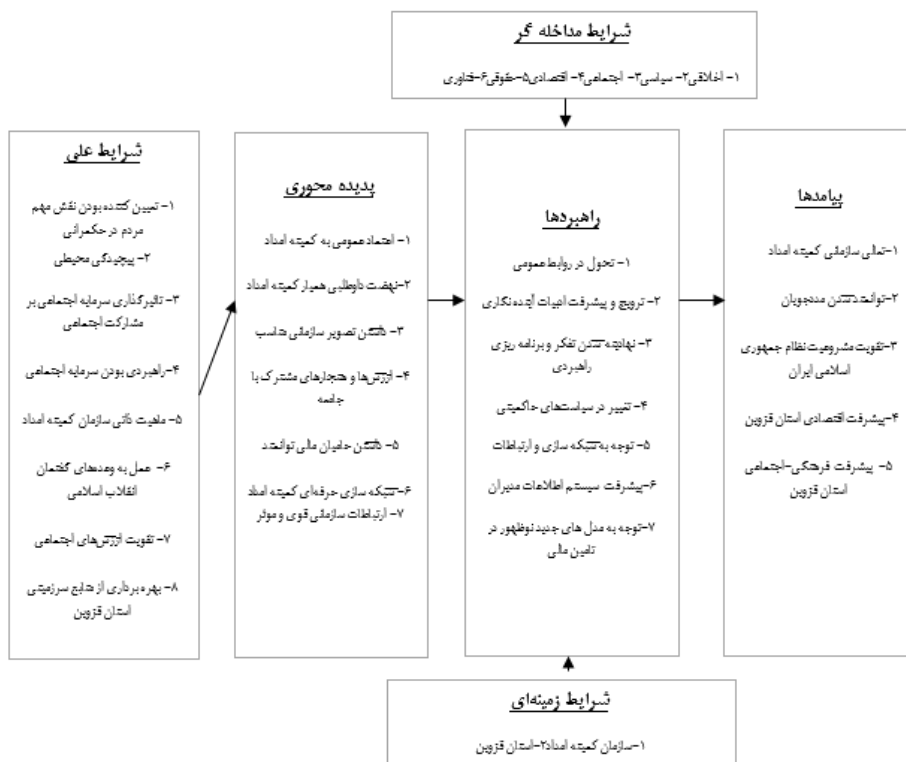
پس از مرور ادبیات و مبانی نظری پژوهش و توضیح روش‌شناسی، مصاحبه‌های انتخابی برای دستیابی به پاسخ سؤال‌های پژوهش، آغاز شدند و داده‌هایی که از دل مصاحبه‌های عمیق، کدگذاری شدند، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. به‌علاوه، پس از آنکه کدگذاری انجام شد، با مقایسه آن‌ها، چند کد که به یک جنبه مشترک پدیده مورد بررسی اشاره دارند، عنوان یک مفهوم به خود می‌گیرند، سپس چند مفهوم، یک یا چند مقوله، در قالب یک تئوری، متجلی می‌گردند. شکل ۳، مسیر تحلیل داده‌ها تا رسیدن به تئوری را نشان می‌دهد.

شکل ۳. مسیر تکامل تئوری در روش داده‌بنیاد
(منبع: دانایی‌فرد، ۱۳۸۴)

اگر داده‌ها، بدون توسل به تئوری یا فرضیه‌های از پیش تعیین شده تحلیل شوند، تئوری حاصل به‌طور واقعی ریشه در داده‌ها دارد، زیرا از جای دیگر حاصل نشده است. مسیر نشان داده شده در شکل ۳، که طی سه گام به وقوع می‌پیوندد، شامل مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی است که تجزیه و تحلیل داده‌ها در قالب آنان به تفصیل ارائه می‌شود. بر اساس روش‌شناسی پژوهش؛ نظریه داده‌بنیاد، تجزیه و تحلیل داده‌ها طی فرایند سه مرحله‌ای زیر انجام شده است:

- ◇ کدگذاری باز (شامل دو گام مفهوم‌پردازی و مقوله‌پردازی)؛
- ◇ کدگذاری محوری (بر اساس مدل پارادایمی نظریه داده‌بنیاد مقوله‌هایی که در مرحله قبل و با کمک کدگذاری باز شناسایی شده‌اند به یکدیگر ارتباط داده می‌شوند. شکل زیر این روابط را نشان می‌دهد)

شکل ۴. کدگذاری محوری بر اساس مدل پارادایم

◇ کدگذاری انتخابی (مرحله نظریه‌پردازی) که فرایند یکپارچه‌سازی مقوله‌ها است. در این مرحله، مقوله‌ها مورد اصلاح و بهسازی قرار گرفته و بر اساس شکل ترسیم شده در مرحله کدگذاری محوری، روابط میان مقوله‌ها به صورت یکپارچه مورد روایت قرار می‌گیرد.

در این مرحله به ارائه داده‌های کیفی برآمده از تحلیل مصاحبه‌های انجام شده با مشارکت کنندگان پژوهش و نیز طرح مدل نظری مستخرج از دل داده‌ها در چارچوب طرح نظام‌مند (پارادایمی) نظریه داده‌بنیاد پرداخته شد. در این راستا نخست با مرور شواهد گفتاری پژوهش و شناسایی مفاهیم، به فرایند کدگذاری باز پرداخته شد و سپس اجزای چارچوب توسعه سرمایه اجتماعی کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین با تأکید بر مسئولیت اجتماعی شرکت به صورت پارادایم کدگذاری محوری شامل شرایط علی (تعیین کننده بودن نقش مهم مردم در حکمرانی خوب، پیچیدگی و عدم اطمینان

محیطی، تأثیر گذاری سرمایه اجتماعی بر مشارکت اجتماعی، راهبردی بودن مفهوم سرمایه اجتماعی، ماهیت ذاتی سازمان کمیته امداد، عمل به وعده‌های گفتمان انقلاب اسلامی و تقویت ارزش‌های دینی در جامعه، تقویت ارزش‌های اجتماعی و بهره‌برداری شرکت‌ها از منابع سرزمینی استان قزوین)، پدیده محوری (میزان اعتماد عمومی به کمیته امداد، توجه به ارزش‌ها و هنجارهای مشترک با جامعه، نهضت داوطلبی همیار کمیته امداد، تلاش برای ایجاد یک تصویر سازمانی مناسب در بین ذی‌نفعان سازمانی، داشتن حامیان مالی توانمند، شبکه‌سازی حرفه‌ای کمیته امداد در جامعه و برخورداری از ارتباطات سازمانی قوی و مؤثر)، راهبردها (تحول ساختاری و برنامه‌ای در روابط عمومی، نهادینه شدن تفکر و برنامه‌ریزی راهبردی، تغییر در سیاست‌های حاکمیتی، ترویج و پیشرفت ادبیات آینده‌نگاری در مدیریت کلان کمیته امداد، توجه به شبکه‌سازی و ارتباطات در تمامی سطوح سازمانی، پیشرفت سیستم اطلاعات مدیران و دولت الکترونیک در کمیته امداد و توجه به مدل‌های جدید نوظهور در تأمین مالی)، شرایط زمینه‌ای (راهبرد سازمانی، ساختار سازمانی، فناوری و رسانه، مدیریت اطلاعات تحلیل کسب و کار، مدیریت امور مالی شفاف، رفتار سازمانی، سازماندهی حامیان مالی و خیرین)، شرایط مداخله‌گر (عوامل اجتماعی، اخلاقی، سیاسی، اقتصادی، حقوقی و فناوری) و پیامدها (تعالی سازمانی، توانمند شدن مددجویان، تقویت مشروعیت نظام جمهوری اسلامی ایران، پیشرفت اقتصادی و پیشرفت فرهنگی - اجتماعی استان قزوین) به تفکیک و بر اساس مقوله‌های زیرمجموعه خود مطرح و در نهایت طبق کدگذاری انتخابی به هم پیوند داده شدند.

برای توسعه سرمایه اجتماعی کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین با تأکید بر مسئولیت اجتماعی اتخاذ راهبردهای کلان‌سی مانند: تحول ساختاری و برنامه‌ای در روابط عمومی، نهادینه شدن تفکر و برنامه‌ریزی راهبردی، تغییر در سیاست‌های حاکمیتی، ترویج و پیشرفت ادبیات آینده‌نگاری در مدیریت کلان کمیته امداد، توجه به شبکه‌سازی و ارتباطات در تمامی سطوح سازمانی، پیشرفت سیستم اطلاعات مدیران و دولت الکترونیک در کمیته امداد و توجه به مدل‌های جدید نوظهور در تأمین مالی می‌تواند ره‌گشا باشد. لذا، توجه به این راهبردها باید در اسناد بالادستی و برنامه‌های کلان سازمان کمیته امداد مورد توجه جدی قرار گیرد، چراکه سرمایه اجتماعی پیشران داشتن سرمایه‌های دیگر است. البته کارکرد این راهبردها در عمل تحت تأثیر شرایط زمینه‌ای سازمان کمیته امداد نظیر: راهبرد سازمانی، ساختار سازمانی، فناوری و رسانه، مدیریت اطلاعات تحلیل کسب و کار،

مدیریت امور مالی شفاف، رفتار سازمانی، سازماندهی حامیان مالی و خیرین و شرایط زمینه‌ای استان قزوین نظیر: آمایش سرزمینی است که باید قبل از اجرای راهبردها در محیط داخلی کمیته امداد مورد بررسی قرار گیرد. همچنین عوامل مداخله‌گری همچون: عوامل اجتماعی، اخلاقی، سیاسی، اقتصادی، حقوقی و فناوری می‌توانند راهبردهای فوق‌الذکر و توسعه سرمایه اجتماعی کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین را تحت تأثیر خود قرار دهند که باید قبل از تصمیم‌گیری و اجرای راهبردها پویا محیطی خارجی کمیته امداد توسط کارشناسان انجام شود. پیامد چنین اقدامی در آینده بلندمدت سازمان کمیته امداد تعالی سازمانی این سازمان، توانمند شدن مددجویان، تقویت مشروعیت نظام جمهوری اسلامی ایران، پیشرفت اقتصادی و پیشرفت فرهنگی - اجتماعی استان قزوین خواهد بود.

نتیجه‌گیری

بررسی مبانی نظری و پیشینه پژوهش، به وضوح نشان داد که هیچ پژوهش داخلی مشخصاً به موضوع توسعه سرمایه اجتماعی با تأکید بر مسئولیت اجتماعی نپرداخته است. اگرچه، پژوهش‌های خارجی نیز به بررسی سرمایه اجتماعی و مسئولیت اجتماعی پرداخته‌اند، اما این مفاهیم را در یک سازمان خدماتی نظیر کمیته امداد بررسی نکرده‌اند. لذا، فقدان مباحث تئوریک و نظری در ادبیات پژوهش دیده شد. به علاوه، وقتی محقق قلمرو مکانی تحقیق را محدود به سازمان کمیته امداد نمود، به جای آزمون فرضیات و مدل‌های مفهومی پیشنهادی، ضرورت استفاده از رویکردهای ساخت تئوری و نظریه، نظیر تئوری داده‌بنیاد نمایان شد. بدین سبب، در ادامه پژوهش، روش‌شناسی تحقیق بر پایه نظریه داده‌بنیاد بنا نهاده شد. از آنجا که این تحقیق در پی طراحی یک چارچوب کلان و تدوین مدل بود، در میان رویکردهای مختلف روش داده‌بنیاد، روش مبتنی بر «مدل پارادایمی» که سازگاری بیشتری با طراحی چارچوب داشت انتخاب شد. خروجی مصاحبه‌های عمیق با خبرگان، بر اساس مدل پارادایمی در روش داده‌بنیاد، در سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی بررسی شد. نمونه آماری پژوهش، خبرگانی بودند که به صورت آکادمیک یا تجربی در حداقل یکی از سه حوزه سرمایه اجتماعی، مسئولیت اجتماعی و یا سازمان کمیته امداد دارای تخصص بودند و به دو حوزه دیگر نیز آشنایی نسبی داشتند. این خبرگان شامل جمعی از مدیران و کارکنان درون‌سازمانی سازمان کمیته امداد امام خمینی (ره)، اساتید، پژوهشگران دانشگاهی و همچنین مدیران و کارکنان

شرکت‌ها، کسب و کارها و کارخانه‌های استان قزوین بودند که بر اساس دو شرط «در دسترس بودن و پاسخگویی افراد» و همچنین «کیفیت داده‌های برگرفته» از ایشان در طول پژوهش میدانی مورد پایش و تحدید نمونه قرار گرفتند.

در روش داده‌بنیاد اگر داده‌ها، بدون استفاده از تئوری یا فرضیه‌های از پیش تعیین شده تحلیل شوند، تئوری حاصل، به‌طور واقعی، ریشه در داده‌های دسته اول دارد و از جای دیگر حاصل نشده است. به‌همین منظور در مرحله کدگذاری باز، داده‌های خام و اولیه برگرفته از مصاحبه با خبرگان تحقیق، بدون هیچگونه اعمال نظری از سوی محقق، در قالب یک سری از مفاهیم تخلیص شدند. سپس با استفاده از دانش و خلاقیت محقق این مفاهیم در قالب یک سری از مقولات دسته‌بندی شدند. مقولاتی که در قالب شش مقوله اصلی، چارچوب تدوین مدل و راهکارهای توسعه سرمایه اجتماعی خارجی کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین با تأکید بر مسئولیت اجتماعی را ترسیم نمودند و هدف پژوهش حاضر را محقق ساختند.

این پژوهش به‌جای طراحی یک مدل فرایندی که توسعه سرمایه اجتماعی اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین را محدود به چند اقدام مختصر، در قالب چند گام مشخص می‌کند؛ با یک نگاه کل‌نگر و جامع، چارچوبی کلان را ارائه نموده است که ضمن احصاء مقوله توسعه سرمایه اجتماعی کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین با تأکید بر مسئولیت اجتماعی به‌عنوان پدیده محوری پژوهش و برشمردن اجزای این پدیده به‌صورت تفصیلی، علت پرداختن به پدیده محوری، شرایط و عوامل زمینه‌ای و مداخله‌گر تأثیرگذار بر آن، راهبردها و نیز پیامدهای کنش‌ها و واکنش‌های ایجاد شده به این پدیده را نیز به‌صورت یکپارچه و به تفصیل لحاظ نموده است. این چارچوب کلان از شش مقوله اصلی و ۸۶۴ مفهوم تشکیل شده است. این یافته‌ها از طریق مقایسه آن‌ها با پژوهش‌های پیشین پرداخته می‌شود.

۱. شرایط علی به‌عنوان یکی از مقوله‌های اصلی در توسعه سرمایه اجتماعی خارجی اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین با تأکید بر مسئولیت اجتماعی دارای مقوله‌های فرعی زیر است:

- ◇ پیچیدگی و عدم اطمینان محیطی؛
- ◇ تعیین‌کننده بودن نقش مهم مردم در حکمرانی خوب؛
- ◇ تأثیرگذاری سرمایه اجتماعی بر مشارکت اجتماعی؛

- ◇ راهبردی بودن مفهوم سرمایه اجتماعی؛
  - ◇ ماهیت ذاتی سازمان کمیته امداد؛
  - ◇ عمل به وعده‌های گفت‌وگوهای انقلاب اسلامی و تقویت ارزش‌های دینی در جامعه؛
  - ◇ تقویت ارزش‌های اجتماعی در جامعه؛
  - ◇ بهره‌برداری شرکت‌ها از منابع سرزمینی استان قزوین.
۲. پدیده‌محوری به‌عنوان یکی از مقوله‌های اصلی در توسعه سرمایه اجتماعی خارجی اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین با تأکید بر مسئولیت اجتماعی، دارای مقوله‌های فرعی زیر است:
- ◇ میزان اعتماد عمومی به کمیته امداد؛
  - ◇ توجه به ارزش‌ها و هنجارهای مشترک با جامعه؛
  - ◇ گسترش نهضت داوطلبی همیار کمیته امداد؛
  - ◇ تلاش برای ایجاد یک تصویر سازمانی مناسب در میان ذی‌نفعان سازمانی؛
  - ◇ داشتن حامیان مالی توانمند؛
  - ◇ شبکه‌سازی حرفه‌ای کمیته امداد در جامعه؛
  - ◇ برخورداری از ارتباطات سازمانی قوی و مؤثر.
۳. راهبردها به‌عنوان یکی از مقوله‌های اصلی در توسعه سرمایه اجتماعی اداره کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین با تأکید بر مسئولیت اجتماعی دارای مقوله‌های فرعی زیر است:
- ◇ تحول ساختاری و برنامه‌ای در روابط عمومی؛
  - ◇ نهادینه‌شدن تفکر و برنامه‌ریزی راهبردی؛
  - ◇ ترویج و پیشرفت ادبیات آینده‌نگاری در مدیریت کلان کمیته امداد؛
  - ◇ توجه به شبکه‌سازی و ارتباطات در تمامی سطوح سازمانی؛
  - ◇ پیشرفت سیستم اطلاعات مدیران و دولت الکترونیک در کمیته امداد؛
  - ◇ توجه به مدل‌های جدید نوظهور در تأمین مالی؛
  - ◇ تغییر در سیاست‌های حاکمیتی.
۴. شرایط زمینه‌ای به‌عنوان یکی از مقوله‌های اصلی در توسعه سرمایه اجتماعی کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین با تأکید بر مسئولیت اجتماعی شرکتی، دارای مقوله‌های فرعی شرایط زمینه‌ای سازمان کمیته امداد و شرایط زمینه‌ای استان قزوین است:

- ◇ راهبرد سازمانی؛
- ◇ ساختار سازمانی؛
- ◇ فناوری و رسانه؛
- ◇ مدیریت اطلاعات تحلیل کسب و کار؛
- ◇ مدیریت امور مالی شفاف؛
- ◇ رفتار سازمانی؛
- ◇ سازماندهی حامیان مالی و خیرین؛
- ◇ مدیریت عملکرد منابع انسانی؛
- ◇ آمایش سرزمینی دقیق.

۵. شرایط مداخله گر به عنوان یکی از مقوله‌های اصلی در توسعه سرمایه اجتماعی اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین با تأکید بر مسئولیت اجتماعی، دارای مقوله‌های فرعی زیر است:

- ◇ عوامل اجتماعی؛
- ◇ عوامل اخلاقی؛
- ◇ عوامل سیاسی؛
- ◇ عوامل اقتصادی؛
- ◇ عوامل حقوقی و قانونی؛
- ◇ عوامل فناوری.

۶. پیامدها به عنوان یکی از مقوله‌های اصلی در توسعه سرمایه اجتماعی کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین با تأکید بر مسئولیت اجتماعی، دارای مقوله‌های فرعی زیر است:

- ◇ تعالی سازمانی کمیته امداد؛
- ◇ توانمند شدن مددجویان؛
- ◇ تقویت مشروعیت نظام جمهوری اسلامی ایران؛
- ◇ رشد و پیشرفت اقتصادی استان قزوین؛
- ◇ پیشرفت فرهنگی - اجتماعی استان قزوین.

پیشنهاد‌های کاربردی بر خاسته از تحقیق

پیشنهاد‌های پژوهش شامل پیشنهاد‌های کاربردی بر خاسته از تحقیق و پیشنهاد‌هایی برای

- پژوهشگران آتی می‌باشد که در ادامه به‌طور مجزا آورده می‌شوند.
- ◇ با توجه به اهمیت و ضرورت توسعه سرمایه اجتماعی پیشنهاد می‌شود که متولیان امر و مقامات و مدیران کمیته امداد، که دارای اختیارات لازم هستند، هرچه سریع‌تر نسبت به عملیاتی‌شدن طرح پژوهشی حاضر در سازمان کمیته امداد و ادارات کل استانی اهتمام ورزند تا سازمان‌های مربوطه از مزایای توسعه سرمایه اجتماعی بهره‌مند گردند؛
  - ◇ پیشنهاد می‌گردد در طراحی و پیاده‌سازی توسعه سرمایه اجتماعی، فقط به چند روش و تکنیک یا چند گام مشخص اکتفا نشود. چرا که، بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر توسعه سرمایه اجتماعی یک پدیده ایزوله و مجزا نیست و وابستگی‌های فراوانی به شرایط و عوامل مختلف دیگر دارد که باید همه این‌ها با رویکردی یکپارچه دیده شوند. لذا، استفاده از چارچوب پیشنهادی پژوهش حاضر می‌تواند به‌عنوان یک الگوی کلان و یکپارچه رهگشا باشد؛
  - ◇ پیشنهاد می‌گردد با استفاده از شرایط علی‌شناسایی شده در تحقیق حاضر نسبت به تبیین اهمیت و ضرورت توسعه سرمایه اجتماعی در سطح ذی‌نفعان سازمانی در سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی اقدام شود؛
  - ◇ توصیه می‌گردد که قبل از به‌کارگیری راهبردهای توسعه سرمایه اجتماعی، یک برنامه جامع برای تغییر شرایط زمینه‌ای اثرگذار بر پدیده محوری تدوین گردد؛
  - ◇ با توجه به شرایط زمینه‌ای موجود در اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین پیشنهاد می‌گردد دوره توسعه سرمایه اجتماعی در سرفصل آموزش‌های سازمانی برای مدیران این سازمان گنجانده شود؛
  - ◇ توصیه می‌گردد که قبل از به‌کارگیری راهبردهای توسعه سرمایه اجتماعی، یک برنامه جامع پویا برای به‌حداقل رساندن شرایط مداخله‌گر اثرگذار بر پدیده محوری تدوین گردد؛
  - ◇ با توجه به اینکه برخی از راهبردهای پیشنهادی فراسازمانی بوده و پیاده‌سازی آن‌ها مستلزم حمایت مقامات و نهادهای بلندپایه دولتی و حکومتی است؛ از نفوذ مدیران کمیته امداد در نهادهای بالادستی استفاده لازم به عمل آید تا اصلاح سیاست‌های کلی نظام، که مرتبط با کمیته امداد است، در دستور کار مجمع تشخیص مصلحت نظام قرار گیرد؛
  - ◇ با توجه به بالا بودن سطح عدم اطمینان محیطی و اتخاذ راهبرد توجه به آینده‌نگاری

در سازمان کمیته امداد، پیشنهاد می‌شود که در آموزش آینده‌نگری به مدیران عالی این سازمان‌ها به جای تأکید بر تکنیک‌های کلاسیک پیش‌بینی نظیر سری‌های زمانی و برون‌یابی روند، روش‌های غیرخطی نظیر سناریوپردازی هم مورد توجه قرار گیرند؛

◇ با توجه به اینکه راهبردهای توصیه شده در تحقیق حاضر بر گسترش علم و فناوری در توسعه سرمایه اجتماعی تأکید دارند توصیه می‌شود برای ارتباط دائمی با پژوهشگران یک همایش علمی سالیانه مرتبط با سرمایه اجتماعی در کمیته امداد با جوایز ویژه طراحی گردد؛

◇ با توجه به چند بعدی بودن راهبردهای شناسایی شده پیشنهاد می‌گردد راهبردهای ترکیبی نیز در دستور کار تیم‌های برنامه‌ریزی کمیته امداد قرار گیرند. مثلاً توجه به شبکه‌سازی و ارتباطات در تمامی سطوح سازمانی با توجه به مدل‌های جدید نوظهور تأمین مالی صورت پذیرد؛

◇ با توجه به اهمیت راهبرد تحول ساختاری و برنامه‌ای در روابط عمومی پیشنهاد می‌گردد برنامه جامعی برای توسعه زیرساخت‌های سازمان کمیته امداد و اداره کل کمیته امداد امام خمینی (ره) استان قزوین در زمینه ارتباطات و فناوری اطلاعات تدوین گردد؛

◇ پیشنهاد می‌گردد که قبل و حین اجرای این طرح، پیامدهای مثبت این فرایند نظیر: تعالی سازمانی کمیته امداد، توانمند شدن مددجویان، تقویت مشروعیت نظام جمهوری اسلامی ایران، پیشرفت اقتصادی استان قزوین و پیشرفت فرهنگی-اجتماعی استان قزوین برای ذی‌نفعان سازمانی تشریح گردد؛

◇ با توجه به تأثیر اجرای توسعه سرمایه اجتماعی کمیته امداد بر وضعیت اقتصادی و فرهنگی-اجتماعی استان قزوین پیشنهاد می‌گردد مدیران کمیته امداد از فرصت‌های اجرای این طرح در سطح استان برای جذب منابع بیشتر استفاده کنند؛

◇ توصیه می‌گردد در نمودار سازمانی کمیته امداد جایگاهی مشخص برای مدیریت سرمایه اجتماعی با عنوان «مرکز توسعه سرمایه اجتماعی» در نظر گرفته شود تا وضعیت این سرمایه مورد رصد دائمی قرار گیرد.

فهرست منابع

- آزادمنش، لایلا و گوهری، داود، ۱۳۹۸، وقف در حوزه علم و فناوری، اولین همایش ملی کارکرد وقف در توسعه انسانی با تأکید بر وقف علمی، بیرجند، <https://civilica.com/doc/963475>.
- آذرنوش، محمدرضا. (۱۴۰۰). گزارش اینفوگرافیک ۶۲ طرح پژوهشی. تهران، مرکز برنامه‌ریزی و پژوهش، دفتر مطالعات و پژوهش، دفتر مرکزی کمیته امداد امام خمینی (ره).
- آزادار مکی، تقی (۱۳۸۶). نظریه‌های جامعه‌شناسی. تهران، سروش.
- ابراهیم‌آبادی، حسین. (۱۳۹۲). رویکردی میان‌رشته‌ای به سبک زندگی؛ با نگاهی به جامعه ایران. فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی، ۵ (۴)، ۳۳-۵۴. doi: 10.7508/isih.2014.20.002
- احمدی، یعقوب، مرادی، سالار. (۱۳۹۷). سرمایه اجتماعی (آنلاین و آفلاین) و فرهنگ شهروندی. فصلنامه علوم اجتماعی، ۲۵ (۸۱)، ۱۰۱-۱۳۳. doi: 10.22054/qjss.2017.23871.1600
- اختر محقق، مهدی، ربیعی، علی، فرهنگی، علی‌اکبر. (۱۴۰۰). ارائه الگوی کاربرد شبکه‌های اجتماعی در راستای ارتقای سرمایه اجتماعی. فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، ۱۴ (۱)، ۱۲۷-۱۴۵. doi: 10.22035/jicr.2021.2642.3053
- استراوس، آنسلم و کوربین، جولیت (۱۳۹۰). اصول روش تحقیق کیفی: نظریه‌مبنایی، رویه‌ها و روش‌ها. ترجمه بیوک محمدی. چاپ سوم، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- استراوس، آنسلم؛ کربین، جولیت، (۱۳۹۶). مبانی پژوهش کیفی فنون و مراحل تولید نظریه‌زمینه‌ای، ابراهیم افشار، تهران، نشر نی.
- اصلاحی، بهنیا، خواجه سروی، غلامرضا. (۱۴۰۱). کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران و بحران مشروعیت. ماهنامه جامعه‌شناسی سیاسی ایران، ۵ (۱)، ۳۵۴-۳۷۲. doi: 10.30510/psi.2022.321421.2854
- اعتصامی، منصور، فاضلی کبریا، حامد. (۱۳۹۳). تدوین الگوی پیشنهادی مؤلفه‌های مدیریتی سرمایه اجتماعی با نگاهی به مفاهیم نهج‌البلاغه. سیاست‌گذاری اقتصادی، ۶ (۱۲)، ۲۵-۴۶.
- افشانی، سید علیرضا، رام، نجمه. (۱۳۹۶). رابطه سرمایه اجتماعی با مدارای اجتماعی در بین جوانان شهر یزد. تحلیل اجتماعی نظم و نابرابری اجتماعی، ۹ (۴/۷۲)، -.
- افشانی، سید علیرضا، جعفری، زینب. (۱۳۹۵). رابطه سرمایه اجتماعی و امید به آینده در بین دانشجویان دانشگاه یزد. فصلنامه علوم اجتماعی، ۲۳ (۷۳)، ۹۳-۱۱۶. doi: 10.22054/qjss.2016.7205
- اکبری، محمود. (۱۳۹۹). تحلیلی بر شاخص رفاه اجتماعی در ایران (مطالعه موردی: کلان‌شهر شیراز). برنامه‌ریزی رفاه و پیشرفت اجتماعی، ۱۲ (۴۲)، ۱۰۳-۱۲۵. doi: 10.22054/qjss.2020.11923
- امام جمعه‌زاده، سیدجواد، شهرام‌نیا، امیرمسعود، صفریانی، روح‌الله. (۱۳۹۵). الگوی حکمرانی خوب؛ جامعه همکار و دولت کارآمد در مدیریت پیشرفت. فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، ۱۲ (۳۶)، ۷-۴۰.

امیری، حسین، نجفی نژاد، محمود، موسوی، سیده محدثه، حسینی، محمدحسین. (۱۳۹۹). جریانی از سرمایه اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در ایران. برنامه‌ریزی رفاه و پیشرفت اجتماعی، ۱۲ (۴۳)، ۸۹-۱۲۴.

doi: 10.22054/qjssd.2020.50732.1957

امیراحمدی رحمت‌الله، نعیمی محمدرضا، اشراقی حمیدرضا. تبیین جامعه‌شناختی کنش مشارکتی خیرین در نظام سلامت. رفاه اجتماعی. ۱۳۹۹؛ ۲۰ (۷۹): ۳۳۵-۳۶۸.

امین بیدختی، علی اکبر، شریفی، نوید. (۱۳۹۲). سرمایه اجتماعی در عید نوروز و پیش از آن. مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۲ (۴)، ۶۴۷-۶۶۷. doi: 10.22059/jjssr.2013.52294

الوانی، سید مهدی. (۱۳۷۸). نقش مدیریت در ایجاد و پیشرفت سرمایه اجتماعی. ماهنامه تدبیر شماره ۱۰۰ صفحه ۲۹ تا ۳۲.

الوانی، سید مهدی و علیرضا شیروانی (۱۳۸۵)، سرمایه اجتماعی، مفاهیم، نظریه‌ها و کاربردها، اصفهان: نشر مانی.

الوانی، سید مهدی و سید نقوی میرعلی. (۱۳۸۱). سرمایه اجتماعی مفاهیم و نظریه‌ها. ۹ (۳۳، ۳۴): ۲۶-۹.

ایمان، محمدتقی، جلائیان بخشنده، و جیهه. (۱۳۸۹). بررسی و تبیین رابطه بین مسئولیت اجتماعی و سرمایه اجتماعی در بین جوانان شهر شیراز. جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۱ (۱)، ۱۹-۴۲.

ایمانی جاجرمی. حسین. (۱۳۸۵). ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی ایران. رشد آموزش علوم اجتماعی (۳۰).

بازیابی شده از: <http://ensani.ir/fa/article/127493/>

باستانی علیرضا، رزمی سید محمدجواد. تعیین و رتبه‌بندی سرمایه اجتماعی در استان‌های ایران با استفاده از روش غیرمستقیم. رفاه اجتماعی. ۱۳۹۳؛ ۱۴ (۵۵): ۷۷-۴۵.

برایسون، جان، ام. (۱۳۹۰). برنامه‌ریزی استراتژیک در سازمان‌های دولتی، عمومی و غیرانتفاعی، ترجمه مهدی خادمی و قربان برارینا (ادبی) تهران: انتشارات آریانا قلم.

بهشتی، محمدباقر، نصراله‌ی وسطی، لیلا. (۱۳۹۵). تحلیل پویای نقش سرمایه اجتماعی در فرایند پیشرفت: رویکردی بین رشته‌ای. فصلنامه علوم اجتماعی، ۲۳ (۷۲)، ۱-۳۱. doi: 10.22054/qjss.2016.6838

بیکر واین. (۱۳۸۲). مدیریت و سرمایه اجتماعی، ترجمه سید مهدی الوانی و محمدرضا ربیعی، سازمان مدیریت صنعتی، تهران.

پارسام، عطایی م. (۱۴۰۰). طراحی مدل سرمایه اجتماعی در سازمان‌های دولتی ایران. فصلنامه علمی تخصصی رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری، ۵ (۸۳)، ۱۲۹۶-۱۳۱۲. Retrieved

<http://89.39.208.152/index.php/ma/article/view/1190>

پارسامهر، مهربان. (۱۳۹۲). اعتماد اجتماعی و رابطه آن با مشارکت اجتماعی مورد مطالعه: شهر یزد. فصلنامه علوم اجتماعی، ۲۰ (۶۲)، ۲۵۳-۲۸۶. doi: 10.22054/qjss.2013.6771

پاک‌نهاد فاطمه، تقی‌پوریان محمدجواد، فرخ‌سرشت بهزاد، سلیمیان معصومعلی. تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر سرمایه اجتماعی و قابلیت‌های یادگیری سازمانی با نقش میانجی کنش‌های یاریگرانه. رفاه اجتماعی. ۱۳۹۹؛ ۲۰ (۷۸): ۴۷-۷۶.

پدرام، ع. و جلالی‌وند، ع. (۱۳۹۲). جلد دوم مقدمه‌ای بر آینده‌پژوهی: روش‌شناسی آینده‌پژوهی. تهران: مرکز آینده‌پژوهی علوم و فناوری‌های دفاعی.

پرینچی، سید ابوالفضل. (۱۳۹۴). تبیین نقش سرمایه اجتماعی در توانمندسازی مددجویان تحت پوشش کمیته امداد؛ مطالعه موردی مددجویان تحت پوشش کمیته امداد شهرستان بهارستان. کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی، روانشناسی و علوم اجتماعی <https://civilica.com/doc/436432>

پناهی، محمدحسین، پناهی، حسین. (۱۳۹۴). بررسی ابعاد و رابطه فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات با سرمایه اجتماعی. مطالعات رسانه‌های نوین، ۱(۳)، ۱-۴۲. doi: 10.2202054/cs.2015.4592

پورااحمد، احمد، خادمی، امیرحسین، ضرغام‌فرد، مسلم. (۱۳۹۵). بررسی عوامل و زمینه‌های موجود برای افزایش مشارکت مردمی در فرایند احیای بافت فرسوده منطقه ۱۴ شهرداری تهران. جغرافیا و پیشرفت فضای شهری، ۳(۲)، ۱۲۷-۱۳۹. doi: 10.22067/gusd.v3i2.50762

پوررمضانی، مهدی. (۱۴۰۰). گزارش اینفوگرافیک ۶۲ طرح پژوهشی. تهران، مرکز برنامه‌ریزی و پژوهش، دفتر مطالعات و پژوهش، دفتر مرکزی کمیته امداد امام خمینی (ره).

پورکریمی، جواد، همانینی دمیرچی، امین، فکور، رضا، نجف‌پور، یونس. (۱۴۰۰). بررسی اثر میانجی خلایقیت سازمانی بر رابطه بین رهبری تحول‌آفرین و نوآوری سازمانی (مطالعه موردی: کارکنان وزارت علوم، تحقیقات و فناوری) (DOR:20.1001.1.82548002.1399.12.3.5.6). پژوهش‌های مدیریت منابع انسانی، ۱۲(۳)، ۱۵۳-۱۸۲.

پیردستان، مسعود و آقای‌پور، یوسف. (۱۴۰۰). پیامد تجزیه و تحلیل کسب‌وکار در افزایش چابکی شرکت‌ها و سازمان‌ها در فرایند چابک‌سازی. نخبگان علوم و مهندسی بهمن ۱۴۰۰ - شماره ۳۳ (۲۳ صفحه - از ۳۴ تا ۵۶).

نو‌کویل، آلکسی دو. (۱۳۷۴). تهدید دموکراسی آمریکا، ترجمه رحمت‌الله معروفی. تهران، انتشارات زوار.

جدی، سید مجید، کسرائی، عباس. (۱۳۹۴). بررسی راهکارهای افزایش مشارکت مردم در فعالیت‌های امداد و نجات جمعیت هلال احمر در بحران‌های طبیعی. فصلنامه مدیریت بحران و وضعیت‌های اضطراری، ۷(۲۴)، -.

جواد، محمدتقی. (۱۴۰۰). گزارش اینفوگرافیک ۶۲ طرح پژوهشی. تهران، مرکز برنامه‌ریزی و پژوهش، دفتر مطالعات و پژوهش، دفتر مرکزی کمیته امداد امام خمینی (ره).

چلیبی، مسعود. (۱۳۷۳). تحلیل شبکه در جامعه‌شناسی. فصلنامه علوم اجتماعی، ۳(۵،۶)، ۹-۴۸.

doi: 10.22054/qjss.1995.5152

- حاتم‌پور، دانیال. (۱۴۰۰). گزارش اینفوگرافیک ۶۲ طرح پژوهشی. تهران، مرکز برنامه‌ریزی و پژوهش، دفتر مطالعات و پژوهش، دفتر مرکزی کمیته امداد امام خمینی (ره).
- حاجی‌زاده، مهین، آورجه، محی‌الدین. (۱۳۹۳) مسئولیت‌پذیری اجتماعی در قرآن کریم با تأکید بر دیدگاه علامه طباطبایی در المیزان. تفسیرپژوهی، ۱ (اول)، ۱۵۵-۱۲۵.
- حبیب‌زاده، اصحاب (۱۳۹۱). بررسی نقش روابط عمومی در تولید و بازتولید سرمایه اجتماعی سازمانی و ارائه مدل مناسب. فصلنامه علوم اجتماعی. مقاله ۶، دوره ۱۹، شماره ۵۸، آذر ۱۳۹۱، صفحه ۱۸۶-۲۳۲.
- حسن‌زاده سروستانی، حسین، تمیزی‌فر، مهدی، سیمپاری، محمدرضا. (۱۳۹۷). تأمین مالی جمعی، الگویی مناسب جهت جذب مشارکت‌های خیرین. تحقیقات مالی اسلامی. سال هشتم، شماره اول. ۵۹-۹۰.
- حمیدی‌زاده، علی. (۱۳۹۷). واکاوی افول سرمایه اجتماعی در ایران. مجله علمی «مدیریت سرمایه اجتماعی»، ۵ (۱)، ۹۱-۱۰۹. doi: 10.22059/jscm.2018.251566.1537.
- حسن‌زاده سروستانی، حسین تمیزی‌فر، مهدی و سیمپاری، محمدرضا. (۱۳۹۱). تأمین مالی جمعی، الگویی مناسب جهت جذب مشارکت‌های خیرین. نشریه: نشریه تحقیقات مالی اسلامی، پیاپی ۱۵ (پاییز و زمستان ۱۳۹۷) صفحات ۵۹-۹۰.
- حسن‌زاده ثمرین، تورج. مقیمی، سید محمد. (۱۳۸۹). اثر سرمایه اجتماعی بر تعالی سازمانی. مطالعات مدیریت راهبردی پاییز ۱۳۸۹ شماره ۳.
- حسنلو، رضا. (۱۴۰۰). گزارش اینفوگرافیک ۶۲ طرح پژوهشی. تهران، مرکز برنامه‌ریزی و پژوهش، دفتر مطالعات و پژوهش، دفتر مرکزی کمیته امداد امام خمینی (ره).
- حسینی، زهرا، ایزدی، مهشید، و کیلی، نجمه، انصاریان، فهیمه. (۱۳۹۷). بررسی بعد اجتماعی مسئولیت‌پذیری از منظر قرآن و اسلام. فصلنامه مطالعات قرآنی، ۹ (۳۴)، ۲۷۹-۳۰۴.
- حسینی، سید شمس‌الدین. سوری، امیررضا. محمدی، حامد (۱۳۹۱). بررسی مدل‌ها و استراتژی‌های نوین تأمین مالی شرکت‌های تعاونی در اقتصاد ایران. نشریه: پژوهشنامه اقتصادی سال: ۱۳۹۱ | دوره: ۱۲ | شماره: ۴۴. صفحات: ۷۳-۹۸.
- حشمتی، یگانه، ناصری، نازیاسادات، قربانی، محمود. (۱۳۹۹). طراحی مدل توسعه سرمایه اجتماعی با رویکرد رفتار شهروندی در دانشگاه علوم پزشکی مشهد با استفاده از رویکرد کیفی در سال ۱۳۹۹. مجله دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مشهد، ۶۳ (۵)، - . doi: 10.22038/mjms.2021.17969.
- خادم‌علیزاده، امیر، افسری، علی. (۱۳۹۵). تأثیر آموزه‌های اعتقادی و اخلاقی اسلام بر سرمایه اجتماعی مسلمانان جهان (با تأکید بر شاخص اعتماد تعمیم‌یافته). فصلنامه علمی پژوهش‌های رشد و پیشرفت اقتصادی، ۶ (۲۳)، ۵۸-۴۵.
- خضری، محمد. (۱۳۸۵). دولت و سرمایه اجتماعی. فصلنامه مطالعات راهبردی، ۹ (۳۱)، ۳۱-۵۲.
- خیشوند، علی. صدیقه، محمداسماعیل، باب‌الحوائجی، فهیمه و نوشین‌فرد، فاطمه. (۱۳۹۶). آسیب‌شناسی موانع یکپارچه‌سازی سیستم‌های اطلاعاتی دولت الکترونیک در ایران. راهبرد، دوره ۲۶، شماره ۸۳

References

- Abbasi, A., Wigand, R. T., & Hossain, L. (2014). Measuring social capital through network analysis and its influence on individual performance. *Library & Information Science Research*, 36 (1), 66-73.
- Abd Jalil, M. I., Lada, S., Pitchay, A. A., Bakri, M. A., Ghazali, M. F., & Hamid, M. R. A. (2022). Infaq during movement lockdown: the perspective from social responsibility theory. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*
- Adler, P. & Kwon, S. (2000), *Social Capital: The Good, The bad, and the Ugly*, in Lesser, E. L. (ed), *Knowledge and Social Capital: Foundations and Applications*, Boston, Butterworth-Heinemann.
- Akçomak, S. (2011). Social Capital of Social Capital Researchers. *Review of Economics and Institutions*. 2. (2).
- Akram, T., Lei, S., Hussain, S. T., Haider, M. J., & Akram, M. W. (2016). Does relational leadership generate organizational social capital? A case of exploring the effect of relational leadership on organizational social capital in China. *Future Business Journal*, 2 (2), 116–126.
- Almeida, M. D. G. M. C., & Coelho, A. F. M. (2019). The antecedents of corporate reputation and image and their impacts on employee commitment and performance: The moderating role of CSR. *Corporate Reputation Review*, 22 (1), 10-25.
- Alsina, A. & La Ferrara, E (2000), Participation in Heterogeneous communities, *The Quarterly Journal of Economics*, August.
- Anas, M. A. (2018). Social Entrepreneur: A 'Coin'Fundraising Model for Social Organizations. *KnE Social Sciences*.
- Anderson, C., Schirmer, J. & Abjorensen, N. Exploring CCS community acceptance and public participation from a human and social capital perspective. (2012). *Mitig Adapt Strateg Glob Change* 17, 687–706 .<https://doi.org/10.1007/s11027-011-9312->
- Andrews, R. (2016). Organizational size and social capital in the public sector does decentralization matter? *Review of Public Personnel Administration*, 15, 18-47.
- Anheier, H. K. (2009). What kind of nonprofit sector, what kind of society? *Comparative policy reflections. American Behavioral Scientist*, 52 (7), 1082-1094.
- Antoci, A., Sacco, P. L., & Vanin, P. (2007). Social capital accumulation and the evolution of social participation. *The Journal of Socio-Economics*, 36 (1), 128-143.
- Aroogh, M. D., & Shahboulaghi, F. M. (2020). Social participation of older adults: A concept analysis. *International journal of community based nursing and midwifery*, 8 (1), 55.
- Atiyah, H. S. (1999). Public organisations effectiveness and its determinants in a developing country. *Cross Cultural Management: An International Journal*, 6 (2), 8–21. <http://dx.doi.org/10.1108/13527609910796933>.
- Aubyn, M. S., Pina, A., Garcia, F., & Pais, J. (2009). Study on the efficiency and effectiveness of public spending on tertiary education. *European Economy*, 390, 1–142. <http://dx.doi.org/10.2765/30348>.
- Balabanis, G., Phillips, H. C., & Lyall, J. (1998). Corporate social responsibility and economic performance in the top British companies: are they linked?. *European business review*.
- Barroso-Castro, C., Villegas-Periñan, M. D. M., & Casillas-Bueno, J. C. (2016). How boards' internal and external social capital interact to affect firm performance. *Strategic Organization*, 14 (1), 6-31.
- Bartscher, A. K., Seitz, S., Siegloch, S., Slotwinski, M., & Wehrhöfer, N. (2021). Social capital and the spread of Covid-19: Insights from European countries. *Journal of health economics*, 80, 102531.
- Baughn, C. C., Neupert, K., Anh, P. T., & Hang, N. T. (2011). Social capital and human resource management in international joint ventures in Vietnam: A perspective from a transitional economy. *The International Journal of Human Resource Management*, 22 (05), 1017–1035. <http://dx.doi.org/10.1080/09585192.2011.556776>.

- Balser, D., & McClusky, J. (2005). Managing stakeholder relationships and nonprofit organization effectiveness. *Nonprofit Management and Leadership*, 15 (3), 295-315.
- Berman, S. (1997). *Promising Practices in Teaching Social Responsibility*. New York: State University of New York Press.
- Berman, S. (1993). *Social consciousness and the Development of Social Responsibility*. Albany, NY: SUNY Press.
- Berman, S., & LaFarge, P. (Eds.). (1993). *Promising practices in teaching social responsibility: In teaching social responsibility*. SUNY Press.
- Brin, P. V., & Nehme, M. N. (2019). Corporate social responsibility: analysis of theories and models. *Journal of Business Ethics*, 161(1), 1-20.
- Bourdieu P (1986). The Forms of Capital. In: Richardson JG, ed. *Handbook for the Theory and Research for the Sociology of Education*, pp. 241–238. New York, Greenwood press.
- Brown, L. D., & Ashman, D. (1996). Participation, social capital, and intersectoral problem solving: African and Asian cases. *World Development*, 24 (9), 1467–1479.
- Buchta, K., Jakubiak, M., Skiert, M., & Wilczewski, A. (2018). University social responsibility—theory vs. practice. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, (520), 22-33.
- Cankar, S. S. (2013). Private and public sector innovation and the importance of cross-sector collaboration. *The Journal of Applied Business Research*, 29 (6), 1596–1606.
- Carroll, A. B. (2021). Corporate social responsibility: Perspectives on the CSR construct's development and future. *Business & Society*, 60 (6), 1258-1278.
- Carrillo Álvarez, E., & Riera Romaní, J. (2017). Measuring social capital: further insights. *Gaceta sanitaria*, 31, 57-61.
- Castka, P., & Balzarova, M. A. (2008). ISO 26000 and supply chains—On the diffusion of the social responsibility standard. *International journal of production economics*, 111 (2), 274-286.
- Chang, S.-C., Tein, S.-T., & Lee, L.-M. (2010). Social capital, creativity, and new product advantage: An empirical study. *International Journal of Electronic Business Management*, 8 (1), 43–55.
- Chen, M.-H., Chang, Y.-C., & Hung, S.-C. (2008). Social capital and creativity in R&D project teams. *R&D Management*, 38 (1), 21–34. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-9310.2007.00494.x>.
- Chin, W. W. (2010). How to write up and report PLS analyses. In E. V. Vinzi, W. W. Chin, J. Henseler, & H. Wang (Eds.). *Handbook of partial least squares: Concepts, methods and applications* (s. 655–690). Berlin: Springer.
- Chou, Y. K. (2006). Three simple models of social capital and economic growth. *The Journal of Socio-Economics*, 35 (5), 889-912.
- Claridge, T. (2018). Explanation of the different levels of social capital: individual or collective. Erişim Adresi: <https://d1fs2th61pidml.cloudfront.net/wp-content/uploads/2018/11/Levels-of-socialcapital.pdf>
- Cohen, D., & Prusak, L. (2002). *In good company: How social capital makes organizations work*. Harvard Business School.
- Coleman, J. S. (1987). The creation and destruction of social capital: implications for the law. *Notre Dame JL Ethics & Pub. Pol'y*, 3, 375.
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American journal of sociology*, 94, S95-S120.
- Coleman, J. S. (1990). *Foundations of social theory*. Massachusetts: Belknap Press of Harvard University Press.
- Colombo, M. G., Franzoni, C., & Rossi-Lamastra, C. (2015). Internal social capital and the attraction of early contributions in crowdfunding. *Entrepreneurship theory and practice*, 39 (1), 75-100.
- Conrad, D., & Hedin, D. (1985). *Instruments and scoring guide of the experiential education evaluation project*. New York: Praeger.